

Inspirationsmateriale til undervisning

Praktikvejl. af PAU- & sosuelever - særlig indsats

42923

Udviklet af:
Inge Hertzum
Århus Social- og Sundhedsskole
Olof Palmes Allé 35
8200 Århus N
Tlf.: 87412626

1. Uddannelsesmålets sammenhæng til FKB/TAK

Uddannelsen er relevant til udviklingen af den tilhørende arbejdsmarkedsrelevante kompetence (TAK) inden for forskellige jobområder (FKB), som angivet i nedenstående.

Moder-FKB

2222 Ældrepleje, sygepleje og sundhed i kommunalt regi

TAK: Kommunikation, samarbejde og vejledning

Uddannelsen er knyttet til flere af EPOS' FKBer:

2223 Socialpsykiatri og fysisk/psykisk handicap

TAK: Kommunikation, samarbejde og vejledning

2695 Sundheds- og sygeplejeopgaver i sygehusvæsenet

TAK: Samarbejde på sygehusene

2629 Pædagogisk arbejde med børn og unge

TAK: Kommunikation og samarbejde indenfor børn- og ungeområdet

2726 Arbejde på klubområdet og i kulturhuse

TAK: Kommunikation og samarbejde indenfor klubområdet

Arbejdsfunktioner

Praktikvejlederne kan ved hjælp af såvel faglige vejledningsmæssige som personlige kompetencer tage den udfordring op, som gruppen af elever med særlige forudsætninger ofte stiller til den enkeltes rummelighed og mangfoldighedsforståelse.

Praktikvejlederne kan ved hjælp af anerkendende pædagogik og kommunikation, støtte, motivere og inspirere elever med særlige forudsætninger til uddannelsen og herved bidrage til at fastholde eleverne i uddannelse. Praktikvejlederne kan medvirke til at tilrettelægge uddannelsesforløb i samarbejde med eleverne

Praktikvejlederne kan endvidere medvirke til at disse elevers behov for særlige rammer, rum og strukturer i praktikuddannelsen kan tages positivt og konstruktivt op som en særlig udfordring for organiseringen af uddannelsen og vejledningsarbejdet

Praktikvejlederne kan med deres kompetencer i forhold til den særligt sårbare gruppe elever medvirke til at læringsmiljøet for eleverne på praktikstedet udvikles.

Deltagerforudsætninger

Det anbefales at deltagerne har nogen erfaring med praktikvejledning.

Struktur

Uddannelsen kan med fordel tænkes i samspil med andre uddannelser alt efter jobområde.

40851 Praktikvejledning af PAU- og sosuelever

42834 Anerkendende kommunikation i omsorgsarbejdet

41687 Konfliktåndterning sosuarbejdet

40144 Kollegial supervision på pæd. – eller sosuområdet

2. Ideer til tilrettelæggelse

Kursusforløbet har som sit mål at igangsætte en udvikling af deltagernes kompetencer i vejledningsarbejdet med sosu- og pau elever med særlige læringsforudsætninger. Et centralt fokusområde er derfor vejledningsarbejdet med de elevgrupper, der af forskellige årsager har vanskeligt ved at udvikle de faglige, personlige og sociale kompetencer, der er nødvendige for at kunne indgå i det relationsarbejde, der kendetegner de jobområder eleverne uddanner sig indenfor. Elevgrupperne er de unge elever, elever med anden etnisk baggrund en dansk, den voksne elev og elever med gennemgribende kognitive og emotionelle forstyrrelser (f.eks. ADHD og elever med en psykiatrisk diagnose). Med hensyn til de unge, de ikke etnisk danske elever og den voksne elev er der fokus på den del af disse elevgrupper, der har særlige vanskeligheder ved at nå de kompetencemål, uddannelsen fordrer af dem. Det gælder selvsagt ikke alle elever i disse grupper.

Kurset giver deltagerne mulighed for at få en bred indføring i forskellige elevgruppers særlige kendetegn og den pædagogiske udfordring, der knytter sig til de enkelte grupper. Deltagerne præsenteres for og øver metoder til at løfte den særlige vejledningsmæssige indsats disse elevgrupper har behov for. Er der behov

blandt deltagerne for at fokusere særligt på enkelte elevgrupper frem for andre, må der i planlægningen tages højde for dette.

Gennemgående i kurset er målet om at udvikle en anerkendende grundholdning hos deltagerne og at introducere til anerkendende pædagogisk tænkning og metode. Metodemæssigt veksler kurset mellem oplæg, øvelser, debat og dialog. Deltagernes vejledningsmæssige erfaringer inddrages i høj grad, og gøres til genstand for kritisk refleksion således, at den enkelte kommer til at forholde sig til sin rolle som vejleder og de udfordringer, hun eller han har oplevet i vejledningsarbejdet med de forskellige elevgrupper. Deltagerne bedes også løbende om at reflektere over de udfordringer, de kan se kunne opstå i et fremtidigt vejledningsarbejde med elevgrupper, de måske endnu ikke har stiftet bekendtskab med.

Kurset veksler mellem generelle introduktioner og øvelser i vejledningsmæssig pædagogik, didaktik og metode og specifikke introduktioner til det pædagogiske arbejde med de enkelte elevgrupper.

En gennemgående underviser, der fungerer som tovholder og som underviser mere generelt i pædagogik, vejledning og kommunikation kan anbefales. En vigtig funktion for tovholderen er at give deltagerne mulighed for at få skabt sammenhæng mellem de enkelte dele af kurset således, at deltagerne opnår et samlet pædagogisk udbytte og generelt føler sig bedre rustet til vejledningsopgaven med de særlige elevgrupper. Løbende refleksionsøvelser, dialoger og vejledertræning kan medvirke til, at den overordnede pædagogiske tænkning og de præsenterede metoder kan sættes i spil i forhold til de specifikke elevgrupper.

For at skabe den bedste sammenhæng i kurset er det vigtigt, at der er gensidig kontakt mellem tovholderen og de enkelte undervisere. Gerne ved at tovholderen har mulighed for at deltage i al undervisningen, men elektroniske medier giver også muligheder for god kontakt undervejs i kurset.

Temaer

- Tema 1 Anerkendende pædagogik og vejledning
- Tema 2 Elever med særlige læringsforudsætninger – kendetegn og pædagogiske udfordringer
  - unge elever
  - ikke etnisk danske elever
  - den voksne elev
  - elever med gennemgribende kognitive og emotionelle forstyrrelser (f.eks. ADHD og elever med psykiatriske diagnoser)

- Tema 3 Didaktik og metode i vejledningsarbejdet med særlige elevgrupper
- Tema 4 Kommunikation
- Tema 5 Læringsmiljø
- Tema 6 Særlig tilrettelæggelse af uddannelsesforløb

Tema 1 Anerkendende pædagogik og vejledning

Centralt for den anerkendende pædagogik og vejledning er arbejdet med at skabe en anerkendende relation til den, der skal vejledes. At kunne arbejde anerkendende indebærer først og fremmest, at man som vejleder anerkender og respekterer andre menneskers integritet og ret til medbestemmelse. Det kræver for mange en holdningsbearbejdning i retning af at lære at værdsætte andre mennesker for det, de er og det de giver udtryk for. At forstå at det enkelte menneske *er sin fortælling om sig selv*. At mennesker ved at fortælle om sig selv, viser hvem de – eller hvordan de opfatter sig selv og deres liv. Og vi kan lære at lytte til disse fortællinger.

I en konstruktivistisk forståelse betyder dette så også en forståelse af, at den enkelte konstruerer sin egen virkelighed – at den enkelte (som person) så at sige er en konstruktion opstået gennem det liv, der er levet med de betingelser, den enkelte nu har været en del af, og sådan som han eller hun har lært af forstå det. Vil man lære andre mennesker at kende, som de er, må man derfor lære at lytte til deres livshistorier uden for mange forstyrrende og måske fordomsfyldte holdninger og uden at sammenligne med det liv, man selv lever og har levet. Dette er i kort form grundforståelsen i et anerkendende relationsarbejde. Samtidig er det vigtigt at holde fast i, at fortællingen om sig selv netop er en konstruktion og altså ikke udtryk for en sandhed i objektiv forstand. Det er dette, der gør, at man som vejleder kan arbejde pædagogisk med elevernes forståelse af sig selv og den verden, der omgiver dem. Eleverne kan lære, at der er andre perspektiver. Men det forudsætter, at vejlederen først får opbygget en relation til eleven, hvor hun eller han gennem anerkendende forståelse viser sig værdig til tillid. En tillid der er nødvendig for at skabe åbninger hos eleven for at ”turde” se sig selv og sin verden i andre og nye perspektiver.

Kursusstart:

- definition af vejledningens funktion og opgaver i almindelighed og i særdeleshed i forhold til de særlige elevgrupper, der er i fokus.
- oplæg og dialog om vejledningsteori og -metode
- fokus på procesorienteret vejledning
- at kunne tage udgangspunkt i elevens kompetencer
- at kunne møde eleven der, hvor eleven er

- at kunne lytte efter elevens fortællinger for at kunne forstå ”hvordan hun er og hvem hun er”.

Dette gælder i al almindelighed for anerkendende pædagogisk arbejde og i særdeleshed for de grupper af elever, der af forskellige årsager kan betegnes som sårbare og som har behov for en ekstra pædagogisk indsats for at blive hjulpet igennem et uddannelsesforløb.

For at øve det at lytte til – og høre efter – andres fortællinger indlægges allerede på kursets første dag øvelser, hvor deltagerne trænes i metoder til at lytte og høre efter. Den disinteresserede interesse øves. Denne måde at lytte og spørge til andres fortællinger, uden at blande sine egne oplevelser og forståelser ind, er i centrum her. Benedicte Madsen har skrevet om disinteresseret interesse og hendes forståelser af den dialogiske samtale kan anbefales som inspirationskilde.

Der kan fx øves ved hjælp af værdispil, elevcases eller ud fra deltagerens forståelse af sig selv som vejledere. Det kan være vigtigt at finde emner til øvelserne, der optager deltagerne. Det skaber dels motivation for øvelserne og dels kan det være udfordrende at skulle holde sin egen fortælling tilbage, mens man øver sig i at få den anden til at berette om sig selv. Netop dette oplever vi ofte er svært for mange omsorgsarbejdere, som så gerne vil tage over og ordne tingene på andres vegne.

Øvelsen i disinteresseret lytning kan der læres meget af og der kan vendes tilbage til dette i de øvelser i kommunikation og vejledning, der optræder løbende igennem hele kursusforløbet.

En anden værdifuld øvelse, der kan udfordre deltagerens grundforståelse af elever med særlige vanskeligheder er en øvelse, hvor deltagerne i grupper bliver bedt om at finde flest mulige positive sider hos de elever, deltagerne oplever at have besvær med i vejledningsarbejdet. Det kan laves som en konkurrence, hvor den gruppe der finder flest positive sider i fortællingen om eleverne vinder. Ideen med øvelsen er at få udfordre deltagerens ofte kritiske og i nogle tilfælde fordomsfulde tilgang til eleverne og ad denne vej åbne for et muligt skift i perspektiv på eleverne. De ”besværlige” elever kan præsenteres som cases eller der kan tages udgangspunkt direkte i deltagerens praksisfortællinger.

Grundlæggende indebærer en anerkendende holdning til eleverne, at man kan møde dem uden løftede pegefingre og fejlfindermentalitet. Øvelsen kan vise deltagerne hvad der sker – holdningsmæssigt – når man i stedet leder efter talenterne hos eleverne.

En pædagogisk grundmodel

Som overordnet model og forståelsesramme for det anerkendende pædagogiske

arbejde foreslås det, at den anerkendende udviklingsmetodes 4-D model introduceres og øves.

4-D modellen går i korthed ud på, at man på baggrund af løbende og lærende fokusering på det, der lykkes for eleven (succeserne) og det eleven formulerer som en ønskværdig fremtid (mål), finder frem til, hvilke udfordringer det vil indebære for eleven – og også for den arbejdsplads hun i sin praktiker en del af – at arbejde mod sit mål. Når udfordringerne er tydelige, kan der laves en plan sammen med eleven for arbejdet med at nå målene.

4-D modellen kan øves i forhold til casemateriale eller i forhold til deltageres praksisfortællinger.

Udover at arbejde med denne generelle anerkendende forståelsesramme og pædagogiske model præsenteres deltagerne undervejs i forløbet for mere specifikke pædagogiske metoder til arbejdet med de enkelte elevgrupper.

Tema 2: Elever med særlige læringsforudsætninger

Det er ikke let at finde en samlet betegnelse for de grupper af elever, der har behov for en særlig pædagogisk indsats. Fælles for dem er, at de har svært ved professionelt at indgå i eller begå sig i de relationer, der er en væsentlig del af den profession, de er ved at uddanne sig til.

Der kan være mange grunde til dette. Kurset kan således bredt fokusere på socialt, kulturelt, sprogligt, personlighedsmæssigt og kognitivt/neurologisk/emotionelt betingende forudsætninger hos eleverne, der bevirker, at de kan have en adfærd og en læringskompetence, der virker forstyrrende og udfordrende for vejlederne, som derfor oplever behov for at tilegne sig særlige pædagogiske metoder til arbejdet med disse elevgrupper.

Der kan arbejdes ad to spor:

1. Udvikling af deltageres oplevelse af og holdning til eleverne med særlige forudsætninger
gennem øvelser i:
  - anerkendelse
  - positive reformuleringer
  - talentspejder frem for fejlfinder
2. Udvikling af den pædagogiske praksis i forhold til disse elevgrupper:
  - struktur og målrettethed
  - fleksibilitet
  - individuelle hensyn og behov
  - tid, nærhed og tålmodighed

Gennem viden om og refleksion over de specifikke målgruppers kendetegn og den pædagogiske udfordring skal deltagerne have mulighed for at "spejle" deres vejledningsmæssige praksis og få øje på vigtigheden af og mulighederne for at kunne anerkende, inspirere, motivere, stille krav til, fastholde og støtte eleverne på en måde, som passer til den enkelte elev og hjælper hende eller ham til at blive i uddannelsen og nå sine mål.

I løbet af kurset kan viden om de forskellige elevgruppers læringsmæssige kendetegn og viden om pædagogik i forhold til dem derfor formidles. For at sikre praksisnærheden og give mulighed for spejling, kan deltageres erfaringer med fordel inddrages løbende i forhold til formidlingen. For at inspirere deltagerne kan underviserne også eksemplificere med udgangspunkt i egen viden om og erfaring med det pædagogiske arbejde med elevgrupperne. Det er så vigtigt, at deltagerne forholder disse til deres egen praksis – fx ved hjælp af spørgsmål som: "Hvordan ville det være for jer, at gøre sådan?" og "Hvordan kunne I komme til at gøre noget af det samme?"

Praksisfortællinger

I starten af kurset kan deltagerne beskrive de særlige problemer, de oplever i vejledningsarbejdet og de behov for læring, de oplever i forhold til dette. Fortællingerne renskrives og formidles til de enkelte undervisere på kurset, der som specialister står for hver deres elevgruppe. Underviserne kan så tage udgangspunkt i de fortællinger, der passer til de temaer, de hver især står for.

Tema 3: Didaktik og metode i vejledningsarbejdet med særlige elevgrupper

Som nævnt er den pædagogiske fællesnævner anerkendende pædagogik. På kurset er det de enkelte underviseres opgave, at give deltagerne mulighed for at kunne forstå den elevgruppe, der er temaet for hendes eller hans undervisning. Dette tænkes som nævnt gjort gennem formidling af specialviden om de enkelte elevgrupper og deltageres spejling af deres vejlederpraksis i forholdt il dette.

Deltagerinvolvering på forskellig vis på kurset kan være fx være refleksionsøvelser, rollespil, praksisfortællinger og dialog med elever fra målgruppen. Der må på hvert kursus tages hensyn til deltageres læringsstil, læringskompetence og hvad der praktisk kan lade sig gøre.

Udover at kunne øge forståelsen hos deltagerne af de enkelte elevgrupper, skal der også arbejdes med metodetilegnelse:

- at skabe og fastholde struktur
- at skabe målrettethed i elevernes arbejde med uddannelsen
- at sammensætte individuelle forløb i samarbejde med eleven
- at kunne lave aftaler
- at kunne tage hensyn og evt. skærme eleven fra for megen uro

Deltagerne kan introduceres til og øves i eksempler på ovennævnte. Logbog, uddannelsesplaner, skriftlighed i aftaler og lignende kan være redskaber til noget af dette.

En kreativ udviklingsproces

Herudover kan de dilemmaer og udfordringerne, som vejlederne kender til fra deres praksis, danne baggrund for øvelser, refleksioner og dialoger, hvor der bevidst søges efter ressourcer hos eleverne og muligheder i praktikuddannelsen. Denne del af arbejdet på kurset kan forme sig som en slags ”kreativ platform”, hvor deltagerne med afsæt i en fælles formulering af udfordringer og udviklingsønsker for eleverne slipper fantasien løs og sammen leder efter mulighederne for at eleverne kan arbejde med deres mål i praktikuddannelsen. Fremtidsværksted og 4-D modellen kan anvendes som redskaber til dette.

Det er tanken at et samspil mellem øget viden om og forståelse for elevgrupperne og afprøvning af eksempler på pædagogiske virkemidler dels kan give deltagerne nogle ”nu og her” redskaber, men også starte en kreativ pædagogisk udviklingsproces hos deltagerne, således at de på sigt vil kunne udvikle pædagogisk kompetence i forhold til vejledningen af elevgrupperne med særlige læringsforudsætninger.

Fremtidsperspektivet i det pædagogiske arbejde

Deltagerne arbejder med at sætte ord på, hvad de har lært på kurset og hvordan de tænker, det vil påvirke deres vejledning fremover. Deltagerne hjælper hinanden med at formulere deres tanker om dette. Dette kan fx ske ved, at de interviewer hinanden i små grupper. En interviewguide til dette kan med fordel udarbejdes, for at fastholde deltagerne i en setting, hvor de på skift er i centrum med deres tanker. Dette er samtidig en god vejlederøvelse, hvor fokus fastholdes på den, hvis tanker og ideer skal udfoldes. Tankerne fastholdes skriftligt fx af en tredje person i gruppen, der også kan fungere som observatør og spilfordeler. Dette kan være en fordel i forhold til at fastholde den nævnte setting. Øvelsen kan afsluttes i plenum, hvor den enkelte deltager får mulighed for at give et eksempel på, hvordan hun eller han fremover vil arbejde med vejledningen af eleverne med særlige forudsætninger.

Tema 4: Kommunikation

At kunne etablere en anerkendende relation til eleven er centralt i det pædagogiske arbejde. Det er også en forudsætning for at kunne skabe en fælles forståelse i samarbejdet mellem vejleder og elev om, hvad der skal læres og hvordan det bedst kan foregå. Fælles forståelser opstår gennem forhandlinger af virkelighedsopfattelser. Det er gennem disse forhandlinger, vejlederen kan hjælpe eleven til at arbejde med perspektivskift. Men det kræver som nævnt, at vejlederen har gjort sig fortjent til elevens tillid – og dette vel at mærke i elevens oplevelse af forholdet

mellem vejleder og elev. En kommunikationsform, der kan rumme de anerkendende principper, er særlig velegnet til at skabe relationer, hvori der kan udvikles en bæredygtig fælles forståelse omkring en ønsket udvikling for eleven på en måde, så hun eller han oplever respekt omkring sin integritet og oplever at have været inddraget, haft indflydelse og mulighed for at sige fra og til.

Redskaber til anerkendende kommunikation

Tidligt i kursusforløbet kan den anerkendende kommunikation derfor introduceres og øves. Det kan ske ved, at deltagerne på baggrund deres praksisfortællinger om dilemmaer og udfordringer i vejlederarbejdet skal forsøge at finde frem til de mest positive sider ved de elever, de oplever som den største udfordring og de positive ting, der er kommet ud af deres arbejde med ”de svære elevforløb”.

De bliver også bedt om positivt at formulere, hvordan de ønsker sig vejledningssituationerne i ”de svære elevforløb”. Sidst men ikke mindst i denne øvelse skal de forholde sig til, hvordan dette vil være en udfordring for dem selv, som de gerne vil tage op. På denne måde kan man på kurset arbejde sig gennem de første faser af den anerkendende kommunikations 4-D model.

På kurset kan flere kommunikationsredskaber løbende introduceres og trænes: Aktiv lytning, positive reformuleringer, dialog og spørgeteknik er de centrale elementer i kommunikationstræningen. Deltagerne træner i forhold til egne praksisfortællinger, i refleksionsøvelser og ved hjælp af casemateriale og rollespil. Også konfliktkommunikation kan berøres.

(Inspiration til de anerkendende metoder kan hentes hos fx David Cooperrider, Mads Ole Dall og Solveig Hansen, Carsten Hornstrup & Jesper Loehr-Petersen samt hos Gitte Haslebo).

Tema 5: Læringsmiljø

Når eleverne er i praktik er de en del af et praksisfællesskab. De træder ind i en arbejdspladskultur og de træder ind i en kultur med traditioner for praktikuddannelse. Det kan være en stor mundfuld for mange elever og er det især for den gruppe elever, der er i fokus i dette kursus.

Vi ved fra moderne kompetencetænkning, at udvikling af kompetencer er kontekstafhængig. Vi ved også fra arbejdsmiljøforskning og moderne læringsteori, hvordan trivsel spiller en rolle for læring og udvikling på arbejdspladserne. Kursusdeltagerne vil også fra egne erfaringer vide, hvordan fx anerkendelse og medinddragelse har betydning for motivationen til at spille med i forandrings- og andre læreprocesser. Set på den baggrund kan læringsmiljøet på praktikstederne op-

Det kan gøres ved på kurserne at diskutere, hvordan de forskellige praksisfælles-

skaber, deltagerne tilhører, reagerer på elever generelt og i særdeleshed på eleverne med særlige forudsætninger. Det kan være vigtigt at give plads til eventuelle frustrationer over uhensigtsmæssige betingelser i læringsmiljøet.

Et arbejde i grupper, hvor deltagerne hjælper hinanden med at formulere ideer til, hvordan læringsmiljøet på deres arbejdsplads kan være med til at støtte op om den enkelte elevs indsats i sit uddannelsesarbejde kan med fordel igangsættes.

Fokus på vejlederen som en væsentlig del af læringsmiljøet og på, hvordan hun eller han kan gå foran i miljøet og ”vise flaget” i forhold til de behov, gruppen af elever med særlige forudsætninger er en vigtig del.

Kurset kan tilrettelægges sådan, at læringsmiljøets betydning i starten tages op generelt og deltagerne har så mulighed for at vende tilbage og drøfte miljøets betydning, den pædagogiske udfordring og mulighederne i miljøet i forbindelse med, at de forskellige elevgrupper kommer i fokus.

Vejlederne skal også vide, at de ikke skal stå alene med ansvaret. Det er vigtigt, at den enkelte vejleder på kurset får hjælp til at identificere vigtige samarbejdspartnere i uddannelsesarbejdet – internt i egen organisation og eksternt. Det kan fx være uddannelsesansvarlig, teamleder og kolleger. På uddannelsesstedet kan det fx være uddannelsesvejleder samt evt. støttefunktioner som elev- og praktikkoordinator, specialpædagogisk bistand og flygtninge- indvandrerkonsulent. Et godt samarbejde mellem de interne aktører på praktikstedet og de eksterne fra uddannelsesstedet ses som væsentligt for det samlede læringsmiljø.

Tema 5: Særlig tilrettelæggelse af uddannelsesforløb

Der vil være en række tilfælde, hvor uddannelsesarbejdet med eleverne med særlige forudsætninger nødvendiggør, at der kan tages særlige hensyn. Det kan være nødvendigt, at praktikuddannelsen kan tilrettelægges særligt for den enkelte elev, så der tages hensyn til dette.

Udover den løbende tilrettelæggelse af uddannelsesforløb for eleverne, hvor det kan være nødvendigt med en særlig pædagogisk indsats, kan der også gøre sig forhold gældende hos eleven, der kræver særlige aftaler om fx mødetid, særlig hjælp til fastholdelse af aftaler, særlig ro omkring eleven, mere fordybelsestid, mulighed for at trække sig tilbage, ekstra vejledningstid, sprogtræning, særlige arbejdsopgaver osv. Det vil undervejs i kurset blive taget op med deltagerne, hvad de enkelte elevgrupper vil kunne have brug for og der vil løbende blive inviteret til dialog om, hvordan vejlederne og arbejdspladskulturen og traditionerne omkring praktikuddannelsen kan blive eller er udfordret af dette.

Endelig kan nogle elever have brug for helt særligt tilrettelagte forløb. Her kan det

være vigtigt for vejlederne at vide, hvad der kan lade sig gøre indenfor rammerne af den lovgivning og den praksis, der regulerer uddannelserne. Det kan fx ske ved at invitere skolens uddannelsesvejleder og andre støttepersoner ind på kurset for at fortælle om mulighederne for særligt tilrettelagte forløb, der vil kunne bringes i anvendelse i forhold til gruppen af elever med særlige læringsforudsætninger.

Man kan også invitere forskellige uddannelsesaktører fra skole og praktik ind på kursets sidste dag. Dels for at fortælle om mulighederne og den praksis, der har været afprøvet, dels for at give deltagerne mulighed for at få svar på nogle af de spørgsmål, der måtte være dukket op undervejs kursusforløbet.

Formålet med dette er ikke, at den enkelte deltager skal kunne iværksætte særlige tiltag, men alene, at en bevidsthed om mulighederne kan give vejlederne en fornemmelse af rummelighed og mangfoldighed i uddannelsesarbejdet, og således være med til at påvirke vejledningen af de særlige elevgrupper i positiv anerkennende retning.

Eksempler på uddannelsesaktører kan være:

Uddannelsesvejleder fra skolen, praktik- og uddannelsesansvarlige fra praktikken, elev- og praktikkoordinator, specialpædagogisk konsulent, flygtninge- og indvandrerkonsulent og lignende.

Praktikvej. af PAU- & sosuelever - særlig indsats

Inspirationsmateriale til undervisning

3. Opgaver og undervisningsmaterialer

Inspirationsmateriale

Praktikvej. for PAU- og sosuelever – særlig indsats - 5 dage

	Dag 1	Dag 2	Dag 3	Dag 4	Dag 5
Formiddag	<p><i>Underviser: Kursustovholder</i></p> <p>Velkomst og intro</p> <p>Vejledning og vejledningsformer generelt - fokus på proces og anerkendelse</p> <p>Praksisfortællinger</p>	<p><i>Underviser: Kursustovholder</i></p> <p>Relationsarbejde og Anerkendende pædagogik og Det gode læringsmiljø</p> <p>Refleksion</p>	<p><i>Underviser: Kursustovholder</i></p> <p>Kommunikation - samtalen som pædagogisk støtte-redskab</p> <p>Øvelse</p> <p>Refleksion</p>	<p><i>Underviser: specialunder-viser</i></p> <p>Elever med kognitive og emotionelle forstyrrelser (f.eks. ADHD og elever med psykiatrisk diagnose) - kendetegn - styrker</p> <p>Den pædagogiske udfordring</p>	<p><i>Underviser: Elevkoordinator, Praktikkoordinator, Uddannelsesvejleder Uddannelsesansvarlig</i></p> <p><u>Paneldebat:</u> Særligt tilrettelagte uddannelsesforløb - behov og muligheder - spørgsmål og svar</p>
	Frokost	Frokost	Frokost	Frokost	Frokost
Eftermiddag	<p>Succeser og udfordringer i vejledningsarbejdet</p> <p>Øvelse ift. at tage elevperspektivet</p> <p>Vejlederkompetencer</p> <p>Logbog</p>	<p><i>Underviser: Specialunderviser</i></p> <p>De unge elever - kendetegn - styrker</p> <p>Den pædagogiske udfordring</p> <p>Logbog</p>	<p><i>Underviser: Specialunderviser</i></p> <p>Den ikke etnisk danske elev - kendetegn - styrker</p> <p>Den pædagogiske udfordring</p> <p>Logbog</p>	<p><i>Underviser: Kursustovholder</i></p> <p>Arbejdet med udvikling af de personlige kompetencer i uddannelsen - i et anerkendende perspektiv</p> <p>Logbog</p>	<p><i>Underviser: Kursustovholder</i></p> <p>Opsamling på ugen</p> <p>Udfordringerne for praktikken</p> <p>Ønsker for og ideer til udviklingen af vejlederindsatsen</p> <p>Afslutning og evaluering</p>

4. Litteraturliste mv.

Vejledning

Thorning, Marion: ”Sosu’en som vejleder”, Frydenlund 2008

Perrild, Annette m.fl.: ”Praktikvejledning i social- og sundhedsuddannelserne”, Munksgaard 2007, 2. udgave

Inglar, Tron: "Lærer og vejleder – om pædagogiske retninger og vejledningsstrategier og vejledningsteknikker", Forlaget Klim, 1999

Andersen, Frode Boye: "Splinter af en lærende skole - tegn er noget vi bestemmer..."

JCVU, Jysk Center for Videregående Uddannelse, 2002.

Illeris, Knud: "Læring" Roskilde Universitetsforlag, 2006

Peavy, R. Vance: Konstruktivistisk vejledning, Studie og Erhverv 2009

Peavy, R. Vance: Træningshæfte i konstruktivistisk vejledning. R.U.E./Studie og Erhverv 2000

Anerkendende kommunikation

Honneth Axel: Behovet for anerkendelse. En tekstsamling. Redigeret af Rasmus Willig. 166 sider. Hans Reitzels Forlag, København 2003

Schibbye Anne-Lise Løvlie: Relationer – et dialektisk perspektiv. Akademisk Forlag 2005

Bae, Berit & Wastaad, Jan Erik (1999): Erkennelse og anerkjennelse perspektiver på relationer

Cooperider, David L.: Appreciative Inquiry - A Positive Revolution in Change. Ingam Pub Services 2005

Dall, Mads Ole & Hansen, Solveig (red.): "Slip anerkendelserne løs! – Appreciative Inquiry i organisationsudvikling" Frydenlund, 2001

Hornstrup, Carsten og Loehr-Petersen, Jesper: "Appreciative Inquiry – en konstruktiv metode til positive forandringer", Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2001

Voetmann, Kaj m.fl. (red.): Forvandling. Værdsættende samtale i teori og praksis

Sårbare unge

"Jeg kommer heller ikke i dag – om sårbare unge i uddannelse". Undervisningsministeriets håndbogsserie nr. 3-2010

Jensen, Ulla Højmark og Jensen, Torben Pilegaard: "Unge uden uddannelse: hvem er de og hvad kan vi gøre". Kbh. Socialforskningsinstituttet 2005

Illeris, Katzenelson, Nielsen, Simonsen og Sørensen: "Ungdomsliv. Mellem individualisation og standardisering". Samfundsliv 2009

Sørensen, Niels Ulrik: "Den svære ungdom.". Reitzel 2010

ADHD

www.adhd.dk

Gerlach, Jes (red.) "ADHD: opmærksomhedssygdommen hos børn og voksne." PsykiatriFondens Forlag 2007

Interkulturel pædagogik

Christian Holst: "Interkulturel pædagogik. Flere sprog – problem eller ressource?". 2. udgave, Kroghs Forlag 2006

Bagge, Inge-Lise og Thomsen Susanne: "Udvidet vejledningsindsats. For elever med anden etnisk baggrund end dansk på grundforløbet og social- og sundheds-hjælperuddannelsen". Publikation udarbejdet på baggrund af Fou-projekt nr. 2000-2534-319. Udgivet af Social- og Sundhedsskolen i Odense